

Radosław Herman
ARCH-TECH Sp. z o. o., Łódź

Przywrócić historię miejscu. Działania naukowo-popularyzatorskie przy ruinach zamku w Dankowie w ramach projektu „Twierdza Danków”

Wiosną 2014 r. naukowcy z Niezależnego Interdyscyplinarnego Zespołu „Badania Historycznych Miast i Zamków” nawiązali kontakt, a następnie współpracę z Urzędem Gminy Lipie oraz parafią w Dankowie¹ w związku z ideą badania, ochrony i promocji zamku w Dankowie, a w przyszłości także innych zabytków na terenie gminy Lipie. Efektem ustaleń było przygotowanie programu badań i promocji zamku w 2014 r., a następnie aplikowanie o pozyskanie środków finansowych na realizację prac w ramach tzw. małych projektów rozdysponowywanych za pośrednictwem LGD Zielony Wierchołek Śląska².

Idee projektu „Twierdza Danków” zawierają się w krótkim zdaniu: *Przywrócić historię miejscu*. Istotą działań miało być wykorzystanie prac stricte naukowych do promocji i ochrony zabytku oraz popularyzacji historii. Projekt zawierał szereg działań naukowych, popularyzatorskich i promocyjnych, związanych z historią Dankowa i Gminy Lipie, a jego podstawowym celem było pobudzenie zainteresowania miejscem wśród mieszkańców regionu i turystów z innych terenów. Ważne było także rozpoczęcie wstępnych prac umożliwiających docelowo zgromadzenie niezbędnej wiedzy naukowej i dokumentacji z myślą o przyszłości zabytku. Wśród tych prac na czoło wysuwa się rozpoznanie zamku pod kątem zachowanych pozostałości, warunków ich ochrony oraz możliwości ich przyszłego wykorzystania. Obiektywnie prace te powiększały zasób wiedzy naukowej o zamku w Dankowie, który dotąd nie był poddawany wyczerpującym badaniom i w związku z tym nie posiadał wystarczającej literatury.

Zmierzając ku przyjętym celom wykonano wielokierunkowe działania, z których podstawowe znaczenie miały przeprowadzone w dniach 11-25 sierpnia 2014 roku

¹ Działania związane z badaniami dankowskiego zamku wspierane były przez proboszcza parafii w Dankowie ks. kanonika Henryka Duszę. Bez jego zgody i przychylności badania zamku w Dankowie nie byłyby możliwe. Badacze serdecznie dziękują ks. Henrykowi Duszy za zgodę na przeprowadzenie badań oraz udzielone wsparcie.

² Finansowanie projektu zapewniły środki z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach działania: „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” – mały projekt Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, a także środki Gminy Lipie.

sondażowe badania archeologiczne na terenie twierdzy w Dankowie. Pod względem naukowym wykopaliska miały przynieść wstępne rozpoznanie obszaru wewnątrz fortyfikacji bastionowych. Badania jednocześnie tworzyły czasową atrakcję popularyzującą zamek. Było to możliwe dzięki temu, iż zaplanowano je w sposób możliwie otwarty na interakcję ze społeczeństwem. Umożliwiono zwiedzanie wykopalisk oraz dopuszczono osoby zainteresowane historią do udziału w badaniach archeologicznych i dyskusjach z naukowcami. W badaniach wzięło udział kilkadziesiąt osób z różnych rejonów Polski, wśród nich znaleźli się także mieszkańcy okolic Dankowa. Oprócz prac eksploracyjnych, zorganizowano „Letnią szkołę archeologii”, w ramach której dzieci i młodzież mogła zapoznać się z badaniami archeologicznymi, zobaczyć się w archeologa, a nawet wziąć udział w profesjonalnych badaniach (Ryc. 1, 2). Wykopaliska zogniskowały zainteresowanie mieszkańców regionu. Teren badań odwiedziły setki osób. Znaczna część z nich rozmawiała z badaczami, wyrażając zainteresowanie celem badań, zamkiem, historią i przyszłością odkrywanych zabytków oraz troską o zamek. Podobne zainteresowanie wzbudzały badania archeologiczne u przyjezdnych turystów.

W dn. 23-24 sierpnia 2014 r. wyniki prac archeologicznych, a także równoległe prowadzonych studiów historycznych przedstawiono na wystawie polowej podczas „II Jarmarku nad Liswartą” – dorocznej imprezie plenerowej organizowanej przez Gminę Lipie. Zainscenizowano tam połowę ekspozycję z wynikami prac historycznych i archeologicznych (Ryc. 3). Odwiedzający mieli okazję obejrzeć wystawę kilkunastu archiwalnych map z okresu XVIII i XIX w., na których przedstawiono Danków, Lipie, a także inne pobliskie miejscowości. Część archeologiczna wystawy prezentowała zabytki ruchome wydobyte podczas badań archeologicznych przeprowadzonych w 2014 r. na zamkach w Dankowie i Krzepicach. Dodatkową atrakcją było „stanowisko archeologiczne” dla dzieci, gdzie mogły one prowadzić samodzielnie „badania archeologiczne”. Przygotowane atrakcje w ciągu dwóch dni imprezy odwiedziło ponad tysiąc osób. W ramach projektu 6 marca 2015 r. odbyła się w Gminnym Ośrodku Kultury w Lipiu sesja popularno-naukowa pt. „Fakty i mity z historii Dankowa”, na której zaprezentowano wyniki badań archeologicznych i historycznych (Ryc. 4, 5). Trwałym efektem realizacji projektu stać się mają przygotowane publikacje: książka popularno-naukowa pt. *Zamek w Dankowie. Tajemnice przeszłości. Od średniowiecza do XVII wieku* oraz niniejszy tom.

Równoległe z pracami badawczymi rozpoczęto akcję promocyjną skierowaną do mediów regionalnych i ogólnopolskich. Składały się na nią m.in. informacje w biuletynie gminy, korespondencja z redakcjami prasy, radia i telewizji regionalnych oraz ogólnopolskich. Akcja zaowocowała kilkunastoma większymi artykułami oraz

wzmiankami o badaniach w Dankowie w Gazecie Wyborczej, Gazecie Kłobuckiej, Dzienniku Zachodnim, serwisie Nauka w Polsce Polskiej Agencji Prasowej i in., a także wywiadem w Polskim Radiu Katowice oraz TVP Katowice. W celu wejścia w interakcję z osobami, które nie mogły odwiedzić Dankowa, utworzono profil „Zamek w Dankowie” w mediach społecznościowych (Facebook), gdzie umieszczano aktualności z badań, serwis fotograficzny, czy informacje o pojawieniu się Dankowa w mediach elektronicznych.

Badania prowadzone w ramach projektu „Twierdza Danków” przyniosły też wymierny i cenny efekt naukowy. Część uzyskanych wyników prezentowana jest w niniejszym tomie. Rezultaty prac przedstawiane są na konferencjach naukowych i w tomach pokonferencyjnych, dzięki czemu zamek w Dankowie szerzej i na dłużej zaistnieje w nauce polskiej³.

Realizowany w 2014 r. w Dankowie projekt naukowo-popularyzatorski ma być w przyszłości rozwijany. W dłuższej perspektywie badania naukowe połączone z promocją i popularyzacją ich wyników mogą się stać doskonałą metodą na promocję gminy, zwiększenie jej rozpoznawalności w kraju oraz zintensyfikowanie ruchu turystycznego. Wyniki prac stać się mogą podstawą do podniesienia atrakcyjności twierdzy dankowskiej. O tym jak dobrze zadbane i wykorzystany zabytek może napędzać lokalny rynek przekonują bardzo liczne przykłady, choćby z rejonu tzw. Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Materiały uzyskane z badań mogą stanowić podstawę do przyszłej adaptacji zamku lub tworzenia kolejnych atrakcji i produktów turystycznych oraz promowania Gminy Lipie, Doliny Liswarty, a nawet szerzej pojętego mikroregionu.

³ Do momentu wydania niniejszej publikacji wyniki badań historycznych i archeologicznych zamku w Dankowie zaprezentowane zostały na międzynarodowej konferencji: *Interdyscyplinarne badania założeń rezydencjonalnych i obronnych. Rezydencje Rzeczypospolitej w latach 1569-1772. Centrum i rubieże*, która miała miejsce 9 grudnia 2014 r. w Warszawie (organizator Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie). Kolejny referat wygłoszony zostanie podczas konferencji *Twierdze osiemnastowiecznej Europy. Rzeczpospolita Obojga Narodów i kraje ościenne*, która organizowana jest w dn. 24-25 kwietnia 2015 r. w Częstochowie (organizatorzy: Instytut Historii Akademii Jana Długosza w Częstochowie, Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Częstochowie, Stowarzyszenie Garnizon Fortecy Częstochowskiej). Prezentowane referaty mają się ukazać w publikacjach pokonferencyjnych.

Ryc. 1. Uczestnicy zajęć „Letniej szkoły archeologii” na zamku w Dankowie (fot. A. Ostalczyk).

Ryc. 2. Uczestnicy zajęć „Letniej szkoły archeologii” na zamku w Dankowie (fot. R. Herman).

Ryc. 3. Polowe muzeum i atrakcje archeologiczne w ramach dorocznego Jarmarku nad Liswartą (fot. W. Dudak).

Ryc. 4. Wójt Gminy Lipie Bożena Wieloch otwiera sesję naukową poświęconą badaniom Dankowa (fot. K. Świtalski).

Ryc. 5. Goście sesji naukowej w Lipiu (fot. K. Świtalski).